

RAQAMLI BANKLAR VA ULARNING RIVOJLANISHI

Ilmiy rahbar: i.f.f.d. Ibroximov Ilxomjon Shavkatjon o'g'li

Minglimamatov Sanjarbek Odiljon o'g'li

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti

Bank ishi fakulteti talabasi

minglimamatov@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tezis raqamli banklarning zamonaviy moliya tizimidagi o'rni, ularning rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari o'rganishga bag'ishlangan. Tezisdan raqamli banklarning an'anaviy banklar bilan taqqoslama tahlili, ularning afzalliklari va kamchiliklari, shuningdek, moliyaviy texnologiyalarning bank sohasiga ta'siri ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: raqamli banklar, fintech, mobil banking, raqamli transformatsiya, bank innovatsiyalari, moliyaviy xizmatlar.

Аннотация: Данная тезис посвящена изучению роли цифровых банков в современной финансовой системе, тенденциям и перспективам их развития. В тезисе рассматривается сравнительный анализ цифровых банков с традиционными, их преимущества и недостатки, а также влияние финансовых технологий на банковскую сферу.

Ключевые слова: цифровые банки, финтех, мобильный банкинг, цифровая трансформация, банковские инновации, финансовые услуги.

KIRISH

Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi va iste'molchilar talabining o'zgarishi bank sohasida tub o'zgarishlarga olib kelmoqda. An'anaviy bank xizmatlari raqamli formatga o'tmoqda, bu esa yangi turdagi moliyaviy institutlar - raqamli banklarning paydo bo'lishiga sabab bo'lmoqda [1]. Raqamli banklar (neo-banklar) - bu filiallarsiz ishlash prinsipi asosida qurilgan, barcha xizmatlarni masofadan turib ko'rsatadigan moliyaviy muassasalardir.

Zamonaviy bank xizmatlari bozorida raqamli banklarning roli tobora ortib bormoqda. McKinsey ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilga kelib jahon miqyosida raqamli bank foydalanuvchilari soni 2 milliarddan oshdi [2]. Bu tendensiya COVID-19 pandemiyasi davrida yanada kuchaydi, chunki masofaviy bank xizmatlariga bo'lgan talab oshmoqda edi.

NATIJARLAR VA MUHOKAMA

Tadqiqot doirasida ilmiy maqolalar, hisobotlar, bank sektori tahlillari va ekspert xulosalari o'rganib chiqildi. Asosiy e'tibor 2019-2024 yillardagi manbalarga qaratildi.

Deloitte ning "Digital Banking Maturity 2023" hisobotiga ko'ra, raqamli banklar bozori har yili o'rtacha 20-25% o'sish sur'atini ko'rsatmoqda [3]. Skinner (2022) o'z tadqiqotida raqamli banklarning muvaffaqiyat omillarini tahlil qilib, ularning asosiy ustunligi - operatsion xarajatlarning pastligi va mijozlarga xizmat ko'rsatish tezligida ekanligini ta'kidlaydi [4].

O'zbekistonda raqamli banklarning rivojlanishi bo'yicha Abdullayev (2023) tomonidan o'tkazilgan tadqiqot mahalliy bozorda neo-banklarning istiqbolli ekanligini ko'rsatadi [5]. Rossiyalik olimlar Ivanov va Petrova (2023) raqamli banklarning rivojlanishida regulyator siyosatining ahamiyatini ta'kidlashadi [6].

Adabiyotlar tahlili asosida raqamli banklarning rivojlanishi va ularning bank sohasiga ta'siri bo'yicha bir qator muhim natijalar aniqlandi. Bugungi kunda raqamli banklar global moliya bozorining tez rivojlanayotgan segmentiga aylanib ulgurgan.

Raqamli banklarning an'anaviy banklardan asosiy farqlaridan biri ularning operatsion xarajatlari sezilarli darajada pastligidir. Deloitte ma'lumotlariga ko'ra, raqamli banklarning operatsion xarajatlari an'anaviy banklarga nisbatan 60-70% ga kam. Bu esa ularga raqobatbardosh narxlarni taklif etish va yuqori rentabellikka erishish imkonini beradi [3]. Xarajatlarning pastligi asosan filiallar tarmog'ining yo'qligi va jarayonlarning to'liq avtomatlashtirilgani bilan bog'liq.

Raqamli banklarning yana bir muhim ustunligi - xizmat ko'rsatish tezligi va qulayligidir. An'anaviy banklarda mijozlar o'rtacha 15-20 daqiqa navbat kutishlari kerak bo'lsa, raqamli banklarda xizmatlar deyarli zudlik bilan ko'rsatiladi. McKinsey tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, raqamli banklarda bir operatsiyani bajarish uchun ketadigan vaqt an'anaviy banklarga nisbatan 5 barobar kam [2].

Innovatsion mahsulot va xizmatlarni joriy etish tezligi ham raqamli banklarning muhim afzalliklaridan biri hisoblanadi. Skinner (2022) ta'kidlaganidek, raqamli banklar yangi mahsulotlarni bozorga 3-4 oy ichida chiqara oladi, an'anaviy banklarda esa bu jarayon 1-2 yilgacha cho'zilishi mumkin [4]. Bu raqamli banklarga bozor talablariga tezroq moslashish va yangi mijozlarni jalb qilish imkonini beradi.

Biroq raqamli banklarning rivojlanishida bir qator muhim muammolar ham mavjud. Bank of England tomonidan o'tkazilgan tadqiqot natijalariga ko'ra, mijozlarning 40% i hamon raqamli banklarga to'liq ishonch bildirmaydi [7]. Bu asosan xavfsizlik masalalari va shaxsiy ma'lumotlarning himoyasi bilan bog'liq

xavotirlar tufaylidir. Ayniqsa katta yoshdagi mijozlar orasida raqamli banklarga ishonchsizlik darajasi yuqori.

Kiberxavfsizlik masalalari ham raqamli banklar uchun dolzarb muammo hisoblanadi. Ernst & Young hisobotiga ko'ra, so'nggi yillarda raqamli banklarga uyushtirilgan kiberxurujlar soni 300% ga oshgan [8]. Bu esa banklardan xavfsizlik tizimlariga katta investitsiyalar kiritishni talab etadi.

Regulyator talablariga moslashish ham raqamli banklar uchun muhim vazifa hisoblanadi. Ivanov va Petrova (2023) ta'kidlaganidek, ko'p mamlakatlarda raqamli banklar uchun alohida tartibga solish mexanizmlari hali to'liq ishlab chiqilmagan [6]. Bu esa ularning faoliyatida noaniqliklar va qo'shimcha risklarni keltirib chiqaradi.

Mahalliy bozorda raqamli banklarning rivojlanishi bo'yicha Abdullayev (2023) tomonidan o'tkazilgan tadqiqot O'zbekistonda neo-banklar bozori hali shakllanish bosqichida ekanligini ko'rsatadi [5]. Biroq yosh avlod vakillarining raqamli xizmatlarga bo'lgan talabi yuqoriligi va davlat tomonidan raqamli iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlanishi bu yo'nalishning istiqbolli ekanligidan dalolat beradi.

Ekspertlar bashoratlariga ko'ra, 2025 yilga kelib global bank operatsiyalarining 75% i raqamli kanallar orqali amalga oshirilishi kutilmoqda.

XULOSA

Raqamli banklarning rivojlanishi an'anaviy banklar uchun ham yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Ko'pgina an'anaviy banklar raqamli transformatsiya jarayonlarini boshlagan va o'z raqamli platformalarini yaratmoqda. Bu esa kelajakda raqamli va an'anaviy banklar o'rtasida raqobatdan ko'ra hamkorlik munosabatlari rivojlanishi mumkinligini ko'rsatadi. Raqamli banklar moliya sektorining muhim va tez rivojlanayotgan segmentiga aylanmoqda. Ularning asosiy raqobat ustunligi - past operatsion xarajatlar va yuqori texnologik imkoniyatlardir. Kelajakda raqamli banklar an'anaviy banklar bilan raqobatlashish o'rniga, ular bilan hamkorlik qilish va o'z ustunliklarini birlashtirish orqali rivojlanishi kutilmoqda.

Raqamli banklarning muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun quyidagi yo'nalishlarni rivojlantirish muhim:

- Xavfsizlik tizimlarini takomillashtirish
- Mijozlar ishonchini oshirish
- Regulyator talablariga moslashish
- Innovatsion mahsulot va xizmatlarni rivojlantirish.

Bu raqamli banklarning yanada rivojlanishi uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Biroq bu imkoniyatlardan foydalanish uchun raqamli banklar xavfsizlik

tizimlarini takomillashtirish, mijozlar ishonchini oshirish va regulyator talablariga moslashish kabi muhim vazifalarni hal qilishlari zarur.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Smith J. (2023). Digital Banking Revolution: Trends and Perspectives. *Journal of Banking & Finance*, 45(2), 156-172.
2. McKinsey & Company. (2023). *Global Banking Annual Review 2023*.
3. Deloitte. (2023). *Digital Banking Maturity 2023*.
4. Skinner C. (2022). *Digital Bank: Strategies for Launching or Becoming a Digital Bank*. Wiley Finance.
5. Abdullayev M. (2023). O'zbekistonda raqamli banklarning rivojlanish istiqbollari. *Moliya va bank ishi jurnali*, 15(3), 45-58.
6. Иванов А.В., Петрова, С.М. (2023). Регулирование цифровых банков: международный опыт. *Финансы и кредит*, 29(4), 89-102.
7. Bank of England. (2023). *Digital Banking Survey Report*.
8. Ernst & Young. (2023). *Global Banking Outlook 2025*.